

SUSANNE LIEDER

Astrid Lindgrenová

*Dojímavý životný príbeh autorky
Pippi Dlhej pančuchy*

IKAR

S U S A N N E L I E D E R

Astrid
Lindgrenová

Preložila Martina Šturcelová

IKAR

Susanne Lieder
ASTRID LINDGREN: Ihr Leben ist voller Kindheit,
in der Liebe muss sie nach dem Glück suchen.
Roman

Copyright © Aufbau Verlag GmbH & Co. KG, Berlin 2022
(Published with Aufbau Taschenbuch; »Aufbau Taschenbuch«
is a trademark of Aufbau Verlage GmbH & Co. KG)
Published by agreement with Aufbau Verlag GmbH & Co. KG
and Corto Literary Agency.

Translation © 2025 by Martina Šturcelová
Cover Design von HYPERLINK "<http://www.buerosued.de>"
www.buerosued.de in München

für Aufbau Verlage GmbH & Co. KG, Berlin.
Unter Verwendung eines Motivs © Matilda Delves / Arcangel
Slovak edition © 2025 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-575-0077-3

Pre Ellu

*Ak sa mi podarilo rozjasniť aspoň jedno
ponuré detstvo, som spokojná.*

Astrid Lindgrenová

PRVÁ ČASŤ

1929 – 1931

1

Štokholm, zima 1929

Astrid zimomravo zdvihla plecيا a ešte viac sa zababušila do vlneného kabáta.

Hrozné počasie! Nebo sa zatiahlo ťažkými sivými oblakmi, ktoré viseli nízko nad mestom. Vyzeralo to, akoby sa pod nimi budovy v Štokholme doslova krčili. Holé stromy v parku Vasa, cez ktorý Astrid práve prechádzala so synom Lassem, sa leskli vlhkosťou.

Všetci túžobne čakali na sneh, ale tento rok to na biele Vianoce, žiaľ, nevyzeralo.

Trojročný Lasse kráčaľ namrzene popri nej s čiapkou stiahnutou hlboko do tváre. „Kedy tam konečne budeme?“

„O chvíľu. Už len pár krokov. Strašné počasie, však?“

Chlapček zdvihol hlavu a udivene sa zahľadel na Astrid, akoby nerozumel otázke.

„Ak bude zajtra lepšie, mohli by sme zísť do parku,“ navrhla, keď prechádzali cez cestu. Pevne ho pritom držala za ruku. Mala obrovský strach, že by sa jej mohol vytrhnúť a odbehnúť. Na jeho mieste by to spravila. Istotne sa cítil hrozne. Vytrhla ho z rutiny, zo zabehnutého života

a strčila do nového. Bez opýtania. Inak to nešlo, nemali inú možnosť, no tomu nemohol rozumieť.

Astrid sa ani nepokúsila vysvetliť mu to.

Namiesto toho si k nemu čupla a povedala: „Teraz musíš ísť so mnou, Lasse.“

„Kam?“ spýtal sa s vyplašeným modrým pohľadom.

„Do Štokholmu.“

„Lenže ja chcem ostať tu,“ šepol. „S mamičkou.“

Pichlo ju pri srdci. Ja som tvoja mamička, Lasse. Túžila to vysloviť nahlas a pripomenúť mu, čo už dávno vedel. „Marie je veľmi chorá,“ odvetila chrapľavo. „Preto si ťa beriem k sebe.“

„Do parku? Sľubuješ?“ ozval sa odrazu a Astrid myklo.

Odkedy odišli z Kodane, takmer s ňou neprehovoril. Vo vlaku sedel ticho s rukami zloženými v lone. Smutný pohľad mu nepokojne putoval tu i tam, až napokon spočinul na nej. Mal v ňom napísané: *Naozaj musím ísť s tebou?* Najradšej by ho bola silno objala.

„Áno. Môžeme si zahrať naháňačku alebo skrývačku. Aj loziť po stromoch.“

Lasse našpúlil ústa a Astrid dostala strach, že sa rozplače. To sa však nestalo. „Aj s Carlom a Essem sme hrávali naháňačku,“ šepol namáhavo.

Astrid mala pocit, akoby jej niekto vytrhol z hrude srdce a pred očami jej ho rozpučil. „Viem, Lasse.“

„Kedy sa vrátim domov?“

Astrid prehltila. „Ostaneš u mňa, už som ti to predsa vysvetlila, chlapček môj.“ Vlastne ho tak nechcela osloviť, aby ho nevyplašila.

Znovu prehltila. Pozbieraj sa a pokračuj.

Matka jej to počas života opakovala toľkokrát, až sa to do nej hlboko vrylo. Energicky si odkašľala a ukázala na sivý dom s bielymi dverami. „Vidíš tamten dom? Tam bývam.“

Za golier jej kvapkal dážď, šatku na hlave mala úplne premočenú. Siahla do vrečka po kľúč a práve vtedy vyšla z domu jej susedka.

„Dobrý deň, pani Terstegenová.“ Astrid zbledla ako stena a tvár jej zároveň horela.

„Koho tu máte?“ Susedka sa usmiala na Lasseho. „Ty si teda zlatý chlapček. Ako sa voláš?“

„Lasse,“ odvetila rýchlo Astrid.

Pani Terstegenová si premerala najprv ju, potom Lasseho. Zrejme uvažovala, v akom vzťahu sú.

Astrid očervenela. „Pod', Lasse.“ Strčila ho pred sebou do dverí. „Prajem vám pekný deň.“

„Aj ja vám, slečna Ericssonová.“

Zdôraznila slovo slečna?

Hlúposť, iba si to namýšľam.

Roztrasenými prstami vybrala zo schránky poštu – dva listy pre domácu, jeden navlhnutý a pokrčený reklamný leták z obchodného domu a pohľadnicu od jej brata.

Lasse pokrčil nos. „Fuj, smrdí tu.“

Astrid sa zasmiala. „To nie je nič nezvyčajné. Zvykneš si na to.“ Človek si predsa zvykne na všetko.

Cestou hore po schodoch znovu pozorovala svojho malého syna, ktorého hneď po narodení zverila do starostlivosti pestúnskej rodiny. Nemala vtedy inú možnosť, z Vimmerby odišla narýchlo.

Teraz mala syna pri sebe a opäť nemala na výber. Najradšej by si bola Lasseho vzala k sebe v lepšej situácii. Keby konečne mohla byť jeho matkou a starať sa oňho. Ibaže osud zase zamiešal karty.

Pripadalo jej neuveriteľné, že ho má u seba doma v tomto meste.

„Občas niečo páchne ako zmoknutý pes,“ tárala v nádeji, že tým syna aspoň rozosmeje. „Hoci tu nikto psa nemá.“

Lasse sa na ňu vážne pozrel.

„Viem však, kde sa dá jeden nájsť,“ hovorila ďalej a odomkla. „Máš rád psy, pravda?“

Chlapček mlčal a nakukol do úzkej chodby.

Astrid potlačila vzdych. „Poď, ukážem ti tvoju izbu.“

Naozaj to bola len jedna izba. Astrid v nej spávala, jedávala, odpovedala na korešpondenciu aj čítala knihy.

„Kde je tá moja izba?“ spýtal sa Lasse, keď sa vyzliekli a vyšúchali si vlasy dosucha.

Astrid ukázala na malú posteľ, ktorú kúpila za posledné peniaze. Musela tak zjednávať, až sa hanbila. Neostala jej už ani koruna. Možno by mohla poprosiť šéfa o malý preddavok.

Nikdy nemala dosť peňazí a často ani nemohla zájsť do Kodane navštíviť syna.

Vďakabohu, že jej matka poslala začiatkom týždňa ďalší balík s chlebom, hrnčekom slaného masla, klobásou, so syrom a dokonca aj s malým koláčom. Bez týchto pravidelných zásielok potravín by bola stratená.

„Sadni si tam na posteľ, Lasse. Istotne si hladný. Moja mama nám poslala výborný syr.“ Stíchla. Hnevala sa na seba, že nepovedala *tvoja babička*. Nezmiatla by ho tým? Starých rodičov predsa vôbec nepoznal.

Astrid klesla na lôžko, ktoré stálo hneď vedľa Lasseho postele. Odrazu mala pocit, že sa jej všetko rúca a nezvládne sa postarať o syna. Čo ti to napadlo, hlúpy osud? Ako mám byť dobrou matkou? Ako môžem zariadiť, aby sa u mňa mal tak dobre ako u Marie? Ved' ani neviem užiť sa.

„Si smutná?“ Lasse k nej natiahol ruku a Astrid ju jemne stisla.

„Možno. Len trochu.“

„Prečo?“

„Lebo si musím zvyknúť na veľa vecí.“ Rovnako ako ty.

Lasse vážne prikývol.

Astrid stiahlo hrdlo a srdce jej znovu bolestivo zovrela neviditeľná päť. Vždy je to srdce, pomyslela si stiesnene, ale nakoniec vypla hrud'. Vzchop sa! Preňho je to oveľa horšie než pre teba.

„Pod', odrežem ti krajec chleba a kúsok syra.“

„Nie som hladný.“ Pohľadom blúdil naokolo, akoby uvažoval, čo tam vlastne robí a či to chvíľu vydrží. „Príde po mňa mamička?“ Znelo to úzkostlivo, akoby tušil, že sa mu odpoveď nebude páčiť a že ju asi ani nechce počuť.

„Marie je veľmi chorá, Lasse,“ odvetila opatrne Astrid.

Šlo o srdce. Nie je to vždy srdce? pomyslela si, keď ju pestúnka jej syna informovala o svojom stave. Človek

je buď naozaj chorý, alebo trpí bolesťou srdca z úplne iných dôvodov – pre smútok, osamelosť, pocit viny, hanbu, nešťastnú lásku. Prípadne sa všetko spojí.

Astrid odrezala dva krajce chleba, natrela ich maslom a položila na dva tanieri. Potom vzala bochník syra a zamyslene sa naň zahľadela. Ako to bude ďalej? Ako sa mám postarať o syna, keď ma teraz tak potrebuje?

Sedel na posteli a hojdal nohami. Zase vyrástol. Pri každej jej návšteve v Kodani bol o trochu vyšší. „Ondlho narazíš hlavou do stropu,“ doberala si ho pri poslednom stretnutí.

Vlastne pri predposlednom, opravila sa. Naposledy mu zbalila malý kufor a bezmocne sledovala, ako sa lúči najprv s Carlom a Essem a nakoniec s Marinou sestrou, ktorá sa ho dočasne ujala. Vtedy mu šepala: „Teraz musíš byť veľký, rozumný chlapec, dobre?“

Astrid stála vo dverách s hrčou v krku a s užialeným srdcom. Rozumný. Bola ona vlastne niekedy rozumná?

Odrezala syr, rozdrobila ho na kúsky a rozdelila na tanieri.

Jeden položila pred Lasseho, no zavrtel hlavou.

„Musíš niečo zjesť.“

„Nie som hladný.“ Jej syn otočil hlavu na druhú stranu, dala teda tanier jednoducho na posteľ vedľa neho.

Vôbec nič nemusím, bola by odvetila ona ako malá.

Vtedy na ňu nijaké *musíš* a *tak sa to skrátka robí* neplatilo. Jej matka sa ani nesnažila. „Ak chceš ísť spať so škvŕkajúcim žalúdkom, nech sa páči,“ bola by jej povedala. „Potom však musíš čakať až do raňajok.“

Astrid často pykala za chyby, lebo keď si niečo vzala do hlavy, vždy to chcela vyskúšať. Nikdy sa však nesťažovala.

Lasse hľadel tupo na stenu oproti, kde stála úzka polica s knihami.

„Ak chceš, neskôr ti niečo prečítam.“ Vyslovila to veselo, akoby sa dohadovali na jednorazovom prespaní. „Vlastne nie,“ opravila sa. „Obávam sa, že tu nemám nijakú detskú knižku, ale mohla by som ti nejaký príbeh porozprávať.“

Lassemu sa rozžiarili modré oči a tvrdá hrča v Astridinom hrdle pomaly mäkla.

„Máš rád príbehy, však?“

Váhavo prikývol a poskočilo jej srdce. Možno to predsa len zvládne a nakoniec mu bude dobrou matkou.

Noc presedela na posteli chrbtom opretá o stenu s paplónom prehodeným cez kolená a počúvala, ako Lasse dýcha.

Trvalo mu dlho, kým konečne zaspal.

Mala sa pokúsiť aspoň o dve alebo tri hodiny spánku, no vedela, že je to zbytočné.

V posledných troch rokoch často uvažovala, či na ňu Lasse práve myslí, či mu chýba alebo sa jej postupne odcudzuje. Keď v jej prítomnosti prvý raz oslovil Marie mami, otočila sa a pritísila si dlaň na ústa.

Chlapec čosi zamrmľal zo spánku a pretočil sa na druhý bok. Zašuchotala obliečka a Astrid si predstavovala, ako si líha vedľa neho a pod dekou sa k nemu túli. Jedného dňa sa odváži.

Jej každodenný život sa úplne zmení. Teraz je slobodnou matkou, ktorá sa musí postarať o svoje dieťa. Celé tri roky po tom túžila, ale keď sa to napokon stalo, cítila, ako jej zviera žalúdok od strachu a napätia.

Zavrela oči. Dokážem to. Rovnako ako som doteraz zvládla všetko, čo bolo treba.

Hoci takmer zakaždým musela ísť okľukou.

2

Astrid sa strhla zo spánku. Ešte stále sedela v posteli opretá o stenu a pred ňou stál Lasse. Dotýkal sa jej pleca.

„Môžem už dnes ísť domov?“

Neodpovedalo sa jej ľahko a musela sa veľmi ovládať, aby nevzlykla. „Nie, chlapec môj, odteraz sa budem o teba starať ja.“

Na túto vetu čakala veľmi dlho. Teraz ju síce už mohla vysloviť, ale bolo jej pritom hrozne. Vedela totiž, čo sa odohráva v jej synovi, ako sa bojí a ako túži po svojom starom živote. Srdiečko mu istotne zvierala väčšia bolesť než jej.

Mala by som žiarliť, pomyslela si, doslova šalieť od závisti.

Cítila však len nekonečný smútok, lebo jej syn sa trápil, a výčitky, pretože za to mohla ona.

Z kútika oka mu vytryskla slza a stiekla po líci.

Astrid bez rozmýšľania natiahla ruku a slzu jemne utrela palcom. „Neplač, Lasse.“ Hlas sa jej zlomil a musela prehltnúť.

Chlapec nepovedal ani slovo, nevydal ani hlások, no nasledovali ďalšie slzy. Pre Astrid boli ako tiché obvi-
nenie.

Tvár jej syna, ktorý tu stál pred ňou a ticho plakal, sa jej navždy vryla do pamäti.

Lasse sa nechal bez reptania obliecť a nebránil sa, ani keď ho Astrid vzala za ruku a odvieďla do kuchyne, kde jej domáca pani Berglundová pripravovala raňajky. Sľúbila, že sa oňho postará.

„Tu ste, Astrid.“ Obrátila sa k nim so širokým srdečným úsmevom. „A ty si Lasse, tvoja mamička mi o tebe veľa rozprávala.“

Nebola to pravda. Práve naopak. Astrid jej o ňom nepovedala takmer nič, len sa opýtala, či by ho mohla domáca postrážiť, kým Astrid nenájde iné riešenie.

Pani Berglundová pohladila chlapčeka po vlasoch. „Môžeš mi hovoriť Vera.“

Nijaká reakcia, len plachý pohľad jeho veľkých očí.

Astrid sa silene usmiala. „Ďakujem veľmi pekne, pani Berglundová, vašu láskavosť a ochotu si nesmierne vážim.“ Sklonila sa k Lassemu a položila mu ruky na plecia. Pôsobil neskutočne jemne a krehko. „Uvidíme sa večer, dobre? Sľubujem, že prídem včas. Ty zatiaľ vymysli, ako sa zahráme.“

Chlapec stále nereagoval, iba sa mu rozochvela spodná pera.

Astrid ho pobožkala na čelo a v poslednej sekunde prehltla slová *bud' dobrý*. Uvedomila si, ako by sa bola v detstve hnevala, keby bola začula také niečo. Prekva-

pilo ju, že jej to vôbec napadlo. Rýchlo sa otočila a vybehla von.

Bola šťastná, že získala miesto sekretárky v Kráľovskom automobilovom klube. Väčšinou to bola zábava, práca ju bavila a mala rada kolegov, ktorí k nej boli priateľskí. Cestu do redakcie si vždy užívala, lebo rada kráčala vonku skoro ráno, keď sa Štokholm prebúdzať do čistého a sviežeho vzduchu.

Dnes však okolie takmer nevnímala. Ruky mala ovinuté okolo tela a hlasné klopanie vlastných podpätkov jej nepríjemne dunelo v ušiach.

Mala pocit, akoby sa pozorovala zvonku: rýchlo kráčajúca mladá žena ostrihaná na chlapca, zahalená do svetlého kabáta, ktorý mal svoje najlepšie časy už dávno za sebou.

Plače Lasse? Stojí pri okne a vyzerá ju?

Astrid si spomenula na svoju návštevu smålandského detského domova asi pred rokom. Žila tam Britta, trojročná dcéra jej kamarátky Ebby. Tej zjavne vôbec netrhlo srdce, že svoje dieťa nechala v domove. Najhoršie však bolo, že si neustále vymýšľala nové výhovorky, aby nemusela dcéru navštevovať.

Astrid sa preto rozhodla, že sa zájde pozrieť, ako sa malej darí. Detský domov postavený z červených tehál mal veľké drevené dvere. Vyzerá to tu celkom príjemne, pomyslela si. Vládlo tam čudné ticho, nebolo počuť nijaké hlasy ani kroky a najmä nijaký smiech.

Astrid zaklopala na dvere a požiadala o stretnutie s Brittou. Odviedli ju do jednoduchej a bezútešnej

miestnosti. Deti sedeli pri veľkom stole, a keď vošla, zdvihli k nej zrak. Žena, ktorá ju odprevadila, ukázala na malé dievčatko s blond ofinou. „Toto je Britta. Pod sem, dieťa!“

Dievčatko vstalo a stolička pod ním hlasno zavrzgala.

„Podaj slečne Ericssonovej ruku. Prišla sa pozrieť, ako dobre sa tu máš.“

Astrid zdvihla Brittu a oprela si ju o bok. „Som kamarátka tvojej mamičky. Dnes, bohužiaľ, nemohla prísť, preto som tu ja.“ Ani sa nezačervenala.

Ostatné deti vstali tiež a obklopili ich. Sledoval ich asi tucet párov očí a Astrid sa zdalo, že popri zvedavosti v nich vidí ešte niečo. Nádej.

V miestnosti bola okrem stola a niekoľkých stoličiek už len úzka polica s hŕstkou kníh a na podlahe ležala drevená škatuľa s niekoľkými farebnými kockami a dvomi otrhanými handrovými bábikami. Vyzerali rovnako nešťastne a smutne ako dievčatá, ktoré sa s nimi hrali.

Ani Astrid nikdy nemala veľa hračiek. Veď načo aj? So súrodencami a s kamarátmi, deťmi pomocník a čeladníkov na Näse a s deťmi susedov sa mohli hrať so všetkým, čo im poskytovala príroda. Stavali si domčeky na stromoch, brlohy v jamách, skákali v senníkoch do slamy a skúmali tajuplné podkrovia. Vždy si niečo našli, napríklad na jar ešte slepé malé mačiatka, ktoré roztomilo liezli jedno cez druhé. Ich hlavným pátračom sa stal Astridin brat Gunnar. Bol doslova ako stopovací pes a Astrid si ho doberala, že by mal vlastne chodiť po štyroch. V momente to aj urobil a ostatní takmer pukli od smiechu.

Všetko jej teraz prebehlo hlavou, keď stála s Brittou v náručí a hľadela do roztúžených detských očí. Zvierala ju úzkosť a hlboko súcitila s týmito malými tvormi, ktoré museli vyrastať bez milujúcich blízkych. Bolelo ju to pri srdci. Zároveň ju poburovali pomery, ktoré vládli v detskom domove.

„Budeš sa s nami hrať? Priniesla si nám niečo?“ ozývalo sa odrazu zo všetkých strán.

Astrid postavila Brittu na zem a siahla do vrecka kabáta, kde mala pár cukríkov, ktoré preventívne zobrala.

Bolo to odo mňa hlúpe. Vzala som ich málo.

Až teraz si všimla ďalšiu ženu, o niečo mladšiu než tá, ktorá ju priviedla. Sedela v rohu pri malom stolíku a niečo písala na papier. Dozerala na deti a mala vari všetko starostlivo dokumentovať?

Astrid mala odrazu nepríjemný pocit. Zamrmlala tichý pozdrav, no odpoveď nedostala.

Sotva však vytiahla cukríky z vrecka, žena zrazu vstala a bola pri nej. Uchmatla cukríky a rozdala ich deťom. Udialo sa to tak rýchlo, že Astrid vôbec nezaregistrovala, kto dostal a kto nie. „To je od slečny Ericssonovej veľmi milé, však, deti?“

Blond chlapčekovi sa sladkosť neušla a nebol jediný. Sledoval, ako si ostatní cukríky rozbaľujú a strkajú do úst. Roztriasla sa mu spodná pera a rozvzlykal sa.

„Nebuď hlúpy, Rune,“ všimla si ho žena. „Už nič neostalo.“

„Aj ja chcem cukrík!“ zavyl a postavil sa pred Astrid s natiahnutou rukou.

„To sa nerobí!“ pokarhala ho žena a chcela ho od-
tiahnuť.

„Mrzí ma to,“ vyslovila v rovnakej chvíli Astrid a sklonila sa k chlapcovi. „Vrátim sa a prinesiem ďalšie. Sľubujem.“

Rune si rukávom pulóvra utrel nos. „Dostanem potom dva, lebo som dnes nemal ani jeden?“

„Správaj sa slušne!“ vyhrešila ho žena a bez okolkov ho odvliekla. Posadila ho na stoličku a dlho mu dohovárala. Pôsobilo to vyčítavo, nevlúdne a tvrdo. Astrid znovu stiahlo žalúdok. Najradšej by bola všetky tie deti vzala a utiekla s nimi. Ako len mohla Ebba nechať dcérku tu a vôbec ju ani nenavštevovať?

Astrid si zase uvedomila, aké šťastie mala, že našla Marie. Vďaka tomu nemusel jej malý syn vyrastať v detskom domove.

Dokonca aj teraz, keď kráčala po ulici k budove, kde sídlil Kráľovský automobilový klub, niekdajšie emócie sa v nej prebudili tak silno, až jej prišlo zle.

Skôr než otvorila dvere, vypla hrud' a v duchu si opakovala matkino motto, ktoré si medzitým osvojila. Pozbieraj sa a pokračuj.

„Dnes si nejaká málovravná,“ podotkla neskôr jej kolegyňa Ingrid, keď sedeli oproti sebe v kancelárii so sklonenou hlavou nad písacím strojom. „Hádam na teba nelezie choroba.“

„Ja a chorá?“ Astrid okamžite nasadila veselý výraz. Bola v tom šikovná. V skutočnosti až taká dobrá, že takmer vždy oklamala aj matku. „Iba som sa zle vyspala.“